

A nemek közötti esélyegyenlőség megvalósításának jogi eszközei az Európai Unióban

szerkesztette: Szabó Szilvia

Acquis communautaire

Az Alapszerződések, valamint az Európai Unió által kiadott rendeletek, határozatok és irányelvek összessége. Tágabb értelemben részét képezi az EU egész eljárási rendje. Az új belépőknek vállalniuk kell, hogy - hosszabb rövidebb átmenti idő után - átveszik és alkalmazzák ezeket.

Az Acquis communautaire joga három részre tagolható:

1. **az elsődleges jogra**, amely a az Európai Közösséget létrehozta;
2. **a másodlagos jogra**, amely az alapszerződésből vezethető le;
3. **“soft” (puha) joganyagra**, amely mindazon EU politikák összefoglaló elnevezése, amelyek a tagállamokat a foglalkoztatáspolitikai, szociális és esélyegyenlőségi politikáik kialakításában eligazítják.

A nemek közötti esélyegyenlőségre vonatkozó elsődleges jog:

Az Amszterdami Szerződés

2. cikk (korábbi 2. cikk)

A Közösség feladata, hogy közös piac, valamint gazdasági és monetáris unió létrehozásával, továbbá a 3. és a 4. cikkben meghatározott közös politikák, illetve intézkedések végrehajtásával a Közösség egész területén előmozdítsa a gazdasági tevékenységek harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődését, a foglalkoztatottság és a szociális védelem magas szintjét, **a férfiak és nők egyenlőségét**, a fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedést, a gazdasági teljesítmények nagyfokú versenyképességét és konvergenciáját, a környezet minőségének magas szintű védelmét és javítását, az életszínvonal és életminőség emelését, valamint a tagállamok közötti gazdasági és társadalmi kohéziót és szolidaritást.

3. cikk (korábbi 3. cikk)

(1) A 2. cikkben foglaltak megvalósítása céljából a Közösség tevékenysége — e szerződés rendelkezései és az

abban meghatározott ütemezés szerint — a következőket foglalja magában:

- a) a tagállamok között az áruk behozatalára és kivitelére vonatkozó vámok és mennyiségi korlátozások, valamint minden más, azokkal azonos hatású intézkedés tilalma;
- b) közös kereskedelempolitika;
- c) belső piac, amelyet az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke tagállamok közötti szabad mozgását gátló akadályok eltörlése jellemez;
- d) a személyek belépésére és mozgására vonatkozó intézkedések a IV. címben foglaltak értelmében;
- e) közös politika a mezőgazdaság és a halászat területén;
- f) közös politika a közlekedés területén;
- g) olyan rendszer, amely megakadályozza a belső piaci verseny torzulását;
- h) a tagállamok jogszabályainak közelítése a közös piac működéséhez szükséges mértékben;
- i) a tagállamok foglalkoztatáspolitikája közötti koordináció előmozdítása abból a célból, hogy egy összehangolt foglalkoztatási stratégia kialakítása által növeljék eredményességüket;
- j) szociálpolitika, amely magában foglalja az Európai Szociális Alapot;
- k) a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése;
- l) környezetpolitika;
- m) a közösségi ipar versenyképességének erősítése;
- n) a kutatás és a technológiai fejlesztés előmozdítása;
- o) a transz-európai hálózatok létesítésének és fejlesztésének ösztönzése;
- p) hozzájárulás az egészségvédelem magas szintjének eléréséhez;
- q) hozzájárulás a minőségi oktatáshoz és szakképzéshez, valamint a tagállamok kultúrájának virágzásához;

- r) fejlesztési együttműködési politika;
- s) a tengerentúli országok és területek társulása a kereskedelmi forgalom növelése és a gazdasági és társadalmi fejlődés közös elősegítése érdekében;
- t) a fogyasztóvédelem erősítéséhez való hozzájárulás;
- u) intézkedések az energiaügy, a polgári védelem és az idegenforgalom területén.

(2) A Közösség az e cikkben említett valamennyi tevékenység folytatása során törekszik az egyenlőtlenségek kiküszöbölésére, valamint **a férfiak és nők közötti egyenlőség előmozdítására.**

13. cikk (korábbi 6a. cikk)

E szerződés egyéb rendelkezéseinek sérelme nélkül és a szerződés által a Közösségre átruházott hatáskörök keretén belül a Tanács, a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően, egyhangúan megfelelő intézkedéseket tehet a **nemen**, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon **alapuló megkülönböztetés leküzdésére.**

137. cikk (korábbi 118. cikk)

(1) A 136. cikkben foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében a Közösség támogatja és kiegészíti a tagállamok tevékenységeit a következő területeken:

- különösen a munkakörnyezet javítása a munkavállalók egészségének és biztonságának védelme érdekében;
- munkafeltételek;
- a munkavállalók tájékoztatása és véleményük meghallgatása;
- a munkaerőpiacról kirekesztett személyek beilleszkedésének lehetővé tétele 150. cikk sérelme nélkül;
- **a férfiak és nők munkaerő-piaci esélyegyenlősége és az egyenlő munkahelyi bánásmód.**

(2) E célból a Tanács irányelvek útján fokozatosan alkalmazandó minimumkövetelményeket fogadhat el, figyelembe véve az egyes tagállamokban fennálló feltételeket és más szakmai szabályokat. Ezek az irányelvek nem írhatnak elő olyan közigazgatási, pénzügyi vagy jogi korlátozásokat, amelyek gátolnák a kis- és középvállalkozások alapítását és fejlődését.

A Tanács a 251. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, a Gazdasági és Szociális Bizottsággal, valamint a Régiók Bizottságával folytatott konzultációt követően határoz. A Tanács ugyanazon eljárásnak megfelelően intézkedéseket fogadhat el, amelyek arra szolgálnak, hogy ösztönözzék az együttműködést a tagállamok között olyan kezdeményezések révén, amelyek célja az ismeretek gyarapítása, az információk és a bevált gyakorlatok cseréjének fejlesztése, az innovatív megközelítések támogatása és a tapasztalatok kiértékelése a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem érdekében.

(3) A Tanács azonban a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal, valamint a Régiók Bizottságával folytatott konzultációt követően egyhangúlag határoz a következő területeken:

- a munkavállalók szociális biztonsága és szociális védelme;
- a munkavállalók védelme munkaviszonyuk megszüntetése esetén;
- a munkavállalók és munkaadók érdekeinek képviselője és kollektív védelme, beleértve
- a (6) bekezdésre is figyelemmel — a vezetésben való közös részvételt;
- a Közösség területén jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok foglalkoztatásának feltételei;
- a foglalkoztatás és munkahelyteremtés elősegítését célzó pénzügyi hozzájárulások, a Szociális Alapra vonatkozó rendelkezések sérelme nélkül.

(4) A szociális partnereket együttes kérelmükre bármely tagállam megbízhatja a (2) és (3) bekezdés alapján elfogadott irányelvek végrehajtásával.

Ebben az esetben e tagállamnak meg kell bizonyosodnia arról, hogy legkésőbb az irányelv 249. cikk

szerinti átültetésének napjáig a szociális partnerek a szükséges intézkedéseket megállapodás útján bevezették, miközben minden szükséges intézkedést meg kell tennie annak érdekében, hogy az irányelv által el ő írt eredmények elérését mindenkor biztosítani tudja.

(5) Az e cikk alapján elfogadott rendelkezések nem akadályozzák a tagállamokat abban, hogy olyan szigorúbb védintézkedéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be, amelyek e szerződéssel összeegyeztethetők.

(6) E cikk rendelkezéseit nem kell alkalmazni a díjazásra, az egyesülési jogra, a sztrájkjogra vagy a kizárás jogára.

141. cikk (korábbi 11 9. cikk)

(1) Minden tagállam biztosítja annak az elvnek az alkalmazását, hogy **a férfiak és a nők egyenlő vagy egyenlő értékű munkáért egyenlő díjazást kapjanak.**

(2) E cikk alkalmazásában „díjazás” a rendes alap- vagy minimálbér, illetve illetmény, valamint minden egyéb olyan juttatás, amelyet a munkavállaló a munkáltatójától közvetlenül vagy közvetve, készpénzben vagy természetben a munkaviszonyára tekintettel kap.

A nemen alapuló megkülönböztetés nélküli egyenlő díjazás azt jelenti, hogy:

a) teljesítménybér esetén az azonos munkáért járó díjazást azonos mértékegység alapján állapítják meg;

b) időbér esetén azonos munkakörben azonos díjazás jár.

(3) A Tanács a 251. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően intézkedéseket fogad el annak érdekében, hogy biztosítsa a férfiak és nők között az egyenlő esélyek és az egyenlő bánásmód elveinek alkalmazását a foglalkoztatás és a munka területén,

beleértve az egyenlő vagy egyenlő értékű munkáért járó egyenlő díjazás alapelvét is.

(4) Annak érdekében, hogy ténylegesen biztosítsák a teljes egyenlőséget a férfiak és nők között a munka világában, az egyenlőbánásmód elve nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy bizonyos előnyöket nyújtó intézkedéseket tartsanak fenn vagy fogadjanak el abból a célból, hogy az alulreprezentált nem számára a szakmai tevékenységek folytatását megkönnyítsék, vagy hogy a szakmai előmenetelükben őket éro hátrányokat megakadályozzák vagy kiegyenlítsék.

Másodlagos jog: irányelvek

- A Tanács 1975. február 10-i 75/117 irányelve a tagállamok által a férfiak és nők egyenlő bérezése elvének alkalmazására kibocsátott jogi előírások összehangolásáról
- A Tanács 1976. február 9-i 76/207/EGK irányelve a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkához, szakképzéshez, szakmai előmenetelhez jutás, valamint a munkafeltételek terén érvényesített végrehajtására
- A Tanács 1996. december 20-i 96/97/EK irányelve a nőkkel és férfiakkal való egyenlő bánásmód elvének a munkavállalói társadalombiztosítási rendszerekben történő megvalósításáról szóló 86/378/EGK irányelv módosításáról
- A Tanács 1986. december 11-i 86/613/EGK irányelve valamely tevékenységet, beleértve a mezőgazdaságot, önálló vállalkozást folytató férfiakkal és nőkkel való egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, valamint az önálló vállalkozó nők terhességi és anyasági védeleméről
- A Tanács 1992. október 19-i 9/85 EGK irányelve a terhes nők, a gyermekágyas és szoptatós anyák munkahelyi biztonságának és egészségének javítására irányuló intézkedések bevezetéséről
- A Tanács 1996. június 3-i 96/34/EK irányelve az UNICE, a CEEP és az ETUC által megkötött, a szülői szabadságról szóló keretegyezményről
- A Tanács 1997. december 15-i 97/80 EK irányelve a nemek közötti diszkrimináció esetén a bizonyítási teherről
- A TANÁCS 1997. december 15-i 97/81/EK irányelve az UNICE, a CEEP és az ETUC által a részmunkaidős foglalkoztatásra vonatkozóan megkötött keret-megállapodásról

A legfontosabb kiegészítő szabályozások (“soft” jog)

Közösségi Esélyegyenlőségi Keretstratégia (2001-2005)

A keret-stratégia a nemek közötti társadalmi esélyegyenlőség megvalósítása szempontjából legfontosabbnak számító területeket jelöli meg hosszútávú programjában.

Ezek az alábbiak:

- egyenlőség a gazdasági életben
- egyenlő részvétel és képviselet a döntéshozatalban
- egyenlőség a szociális jogok gyakorlásában
- egyenlőség a civil életben
- a nemi szerepek megváltoztatása, a sztereotípiák leküzdése

Európai Foglalkoztatási Stratégia

A dokumentum iránymutatást tartalmaz a tagországok számára foglalkoztatáspolitikájuk kialakításához.

Az iránymutatások négy pillérének egyike a nemi esélyegyenlőség biztosítása a foglalkoztatásban.

Az EU tagállamok mindegyike köteles évente foglalkoztatáspolitikai Nemzeti Akciótervet készíteni az európai irányelveknek megfelelően.

Európai Szociálpolitikai Terv

A stratégiai fontosságú és a témák széles körét átölelő szociálpolitikai dokumentumot 2000. decemberében fogadták el a tagállamok. Meghatározza azokat a kiemelkedő fontosságú területeket a szociálpolitikán belül, amelyeken a következő öt évben speciális intézkedések megtétele szükséges. Ezek egyike a nemek közötti esélyegyenlőség.

Gender Mainstreaming

A fentiekben ismertetett jogi eszközökön túl, az Amszterdami Szerződés 3. cikkelyében meghatározott « **gender mainstreaming** » elve is a nemek közötti esélyegyenlőség európai szintű megvalósítását célozza.

A gender maistreaming politikai eljárások (át)szervezése, tökéletesítése, fejlesztése és értékelése annak érdekében, hogy a nemek közti egyenlőség perspektívája beépüljön minden politikába/eljárásba, minden szinten és minden stádiumban, olyan szereplők erőfeszítései által, akik egyébként is részt vesznek a politikában.

Felhasznált irodalom:

Strengthening Women’s Rights in an Enlarged Europe (Eurpoean Women’s Lobby, 2001)

Madari Ákos: E, mint Európa (Jövők az új évezred Európája Alapítvány, 2002)

Gender Mainstreaming (Nőképviselési Titkárság, 1999)